

YAPAY ZEKÂ KULLANIMINDAN DOĞAN HUKUKİ SORUMLULUK

Sitemizde daha önceden yayınlamış olduğumuz “Yapay Zekâ Kavramı ve Kişilik Sorunu” hakkındaki yazımız¹ kapsamında yapay zekânın hukuki statüsüne ilişkin tartışılmış olan görüşler, bu varlığın otonom davranışlarından kaynaklanan sorumluluğun türünün ve kapsamının belirlenmesinde son derece önemlidir. Yapay zekânın eşya olarak kabul edilmesi halinde vermiş olduğu zararlardan kaynaklı olarak üreticinin/imalatçının sorumluluğuna gidilebilecekken; kişi olarak belirlenmesi halinde ise şahsi sorumluluğu doğabilecektir². Sorumluluğun süjesi kim olursa olsun sorumluluğun türünün belirlenmesi tazmin açısından da oldukça önemli bir husustur. Sorumluluğun belirlenmesi tazminat açısından önemli olmakla birlikte, yanlış bir belirleme yapılması birçok faydalı uygulamayı engelleyecek nitelikte sorunları gündeme getirebilecektir³.

Her ne kadar aksi görüşler ve öneriler olsa da yapay zekâyı hâlihazırda bir kişi olarak kabul edilmediği için onu sorumluluk süjesi olarak kabul etmek mümkün olmayacaktır. Ancak yapay zekânın otonom olan fiillerinden kaynaklanan sorumluluğu üstlenecek veya paylaşacak kişilerin bu üstlenmeyi hangi pozitif hukuk kurallarına göre yapacakları hususu, beraberinde farklı yaklaşımları getirmektedir. Bu yaklaşımlar sözleşme içi ve dışı olarak ikiye ayrılarak incelenebilmektedir⁴.

A. Kusursuz Sorumluluk (Sözleşme Dışı)

Sözleşme dışı sorumluluk açısından değerlendirme yapacak olursak bütün tartışmalar kusursuz sorumluluk esasına dayanan ihtimaller üzerinde dönmektedir⁵.

¹ <https://ulkersimsek.av.tr/yapayzekavekisilik kavrami/>

² AKKURT Sinan Sami, “Hukuki Sorumluluk”, s.47.

³ SARI, Onur, “Sorumluluk”, s.257.

⁴ AKKURT Sinan Sami, “Hukuki Sorumluluk”, s.48.

⁵ AKKURT Sinan Sami, “Hukuki Sorumluluk”, s.48.

Kusura dayanmayan sorumlulukta (kusursuz sorumlulukta) bir kimse kendi fiilleri neticesinde vermiş olduğu zararlar dışında kalan zararlardan da sorumlu olabilecektir⁶. Yapay zekânın kullanımı nedeniyle sorumluluk kusursuz sorumluluk hali olarak kabul edilirse kullanıcı için de avantajlı yönleri gündeme gelebilecektir. Örneğin ortalama bir bilgisayar kullanıcısı yapay zekâ konusunda teknik bilgiye sahip olmamasından kaynaklı olarak hatanın sistemin neresinde olduğunu bilmeyebilir. Bunun yanı sıra yazılım üreticileri (yapay zekâ üreticileri) hatanın nereden kaynaklandığını teknik bilgileriyle kolaylıkla öğrenebilmektedir. Bu durumda kusursuz sorumluluk kabul edilirse teknik bilgi sahibi olmayan zarar görenler hatanın varlığını kanıtlamaktan kurtulacaklardır. Zarar görenin, sadece zararını ve zarar ile yapay zekâ ile arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesi yeterli olacaktır⁷. Dolayısıyla sadece ürünün hatalı olduğunu ve hatalı ürün nedeniyle zararın doğduğunu ispat etmesi yeterlidir⁸.

Hukuk sistemimizde yapay zekâ kullanımı nedeniyle doğan, doğacak olan zararlara özgü bir kusursuz sorumluluk hali ne TBK’de ne de diğer kanunlarda öngörülmüştür⁹. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde de pozitif bir düzenleme yapılana kadar kusursuz sorumluluğa ilişkin haller Türk Hukuku’nda uygulanamayacaktır. Yapay zekânın ise mevcut olan düzenlemeler içerisinde yer alabileceğinin mümkün olabileceği görüşü hâkim bir görüştür.

a. Hakkaniyet Sorumluluğu

Türk hukukunda ayırt etme gücünden yoksun kişilerin sebep olduğu zararlar hakkaniyet sorumluluğu içerisinde tazmin edilebilecektir¹⁰. Sorumluluğun dayandığı düşünce kusur değil, hakkaniyet düşüncesidir¹¹. TBK madde 65’te hakkaniyet sorumluluğu “*Hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Yapay zekânın sorumluluğu bazı görüşlerce, tıpkı ayırt etme gücünden yoksun kişilerin vermiş olduğu zararlarda olduğu gibi sorumluluk atfedilmeli, zararlar talep edilmelidir¹². Bunun aksini savunanlara göre ise Türk hukukunda yapay zekâ henüz bir kişi olarak kabul edilmiş olmadığı için ayırt etme gücü değerlendirmesi de yapılamayacaktır. Yapay zekâ

⁶ TANDOĞAN, Haluk, Türk Mesuliyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, 1. Baskı, İstanbul, 2010, s.8.

⁷Report With Recommendations To The Commission On Civil Law Rules On Robotics, European Parliament, s.5, Kaynak: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html (E.T. 04.12.2022)

⁸ SARI, Onur, “Sorumluluk”, s.267.

⁹ BAK, Başak, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü”, s.222.

¹⁰ BAYSAL, Başak, Haksız Fiil Hukuku BK m. 49 – 76, Oniki Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019, s.239.

¹¹ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 26. Baskı, 2021, s. 639.

¹² SARI, Onur, “Sorumluluk”, s.268.

Türk hukuku bağlamında kişi olarak görüldüğü takdirde hakkaniyet sorumluluğuna başvurulabilecektir¹³.

b. Özen Sorumluluğu

Özen sorumluluğunun varlığı halinde, zarar veren sadece gerekli özeni gösterdiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir. Bazı yazarlarca özen sorumluluğunun bir kusursuz sorumluluk hali olarak kabul edilmesinin tek sebebi, kusur sorumluluğuna göre ispat yükünün yer değiştirmiş hali olmasıdır¹⁴. Özen sorumluluğu bağlamında yukarıda da değindiğimiz, var olan kusursuz sorumluluk halleri içerisinde acaba yapay zekâ kullanımı nedeniyle doğan zararlar da yer bulabilecek mi noktasında birtakım seçenekler değerlendirilmiştir.

i. Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu

Yapay zekânın yardımcı kişi olarak görülmesi üzerine değerlendirilmesi gereken ilk seçenek adam çalıştırmanın sorumluluğu olarak karşımıza çıkacaktır¹⁵. TBK madde 66'ya göre adam çalıştırmanın sorumluluğu "*Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür.*" şeklinde düzenlenmiştir. TBK madde 66'da düzenlenen adam çalıştırmanın sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için yapay zekânın yaratıcısı ile yapay zekâ arasında bir istihdam ilişkisinin bulunması gerekmektedir¹⁶. İnsanlar akıllı makineleri kullanabilirler. Fakat bu kullanımın bir istihdam ilişkisi olması ve bu doğrultuda da mevzu bahis yapay zekânın kendi haksız fiilinden sorumlu olabilmesi için öncelikle bir kişi olması gerekmektedir. TBK madde 66 bağlamında kabul edilen adam çalıştırma ilişkisinde çalışan bir gerçek kişidir, kabul gören de budur¹⁷.

Burada bir adam çalıştırma ilişkisinin varlığından bahsetmek mümkün değildir. Dolayısıyla yapay zekânın otonom davranışlarıyla vermiş olduğu zararlardan dolayı adam çalıştırmanın sorumluluğuna gidilebilmesi mümkün değildir¹⁸.

¹³ SARI, Onur, "Sorumluluk", s.268.

¹⁴ BAŞAK, Baysal, Haksız Fiil, s. 242.

¹⁵ BAK, Başak, "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü", s.222.

¹⁶ NOMER, Haluk, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, Ağustos 2021, s.118.

¹⁷ OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, Cilt 2, Baskı 16, İstanbul 2021, s.148.

¹⁸ AKKURT Sinan Sami, "Hukuki Sorumluluk", s.49.

ii. Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu

Hayvanlar Türk hukukunda kişi olarak kabul edilmemektedir. Yapay zekânın kişiliği bu denli tartışmalıyken akla gelebilecek bir diğer seçenek hayvan bulunduranın sorumluluğu olmuştur. TBK madde 67’de dzenlenen hayvan bulunduranı sorumluluğunu “*Bir hayvanın bakımını ve ynetimini srekli veya geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlüdür.*” şeklinde dzenlenmiştir.

Yapay zekâ bağlamında böyle bir sorumluluğunun belirlenmesinin gerekçelerinde ise yapay zekânın otonom davranışları sebebiyle verdikleri çeşitli zararlar kapsamında topluma karşı bir doğal risk taşımaktadırlar. Bu sebeple de hayvan bulunduranın sorumluluğundaki gibi alıcının sorumlu tutulabileceği benimsenmiřtir¹⁹.

Kanaatimizce yapay zekânın sorumluluğu ile hayvan bulunduranın sorumluluğu uyumsuzdur. Çünkü yapay zekâ kullanımından ortaya çıkacak olan sorumluluk çok daha karmaşık bir sorumluluk türü olarak karşımıza ıkacaktır²⁰. Daha önce de değindiğimiz üzere yapay zekâlar, hayvanlara nazaran, son derece gelişmiş bilişsel özelliklere ve güçlü bir adaptasyon yeteneğine sahiptirler. Buna ek olarak doktrinde hayvanların içgüdüleri sebebiyle zarara sebep olabileceği dzenlenmiřtir²¹. Yapay zekâ varlıklarının herhangi bir içgüdüğü yoktur. Yapay zekânın son türünde ise, yapay zekâ işlemiş olduğu fiilleri algılama yeteneğine bile sahip olabilecekken hayvanlarda bu mümkün değildir.

iii. Yapı Malikinin Sorumluluğu

Yapı malikinin sorumluluğu TBK madde 69’da “*Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür.*” şeklinde dzenlenmiştir. Söz konusu madde uyarınca yapı malikinin sorumlu tutulabilmesi için, bir bina veya yapı eseri bulunmalı, bu binanın veya yapının yapılışında bir bozukluk ya da

¹⁹ SARI, Onur, “Sorumluluk”, s.272.

²⁰ BAK, Başak, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü”, s.223.

²¹ KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 25. Baskı, Eylül 2021, s.354.

bakımında bir eksiklik meydana gelmekle beraber bu eksiklik ya da hata sebebiyle bir başkası zarara uğramalıdır²².

Ancak bu hükmün uygulanabilmesi için zarara sebep olan yapının, bina, yol, baraj, set, elektrik direği, tribün, stadyum ve benzeri “*yeryüzüne bağlı inşa eseri*” olması gerekliliği kabul edilmektedir²³. Bu doğrultuda yapay zekâ içeren bir binanın (örneğin akıllı ev) yapım bozukluğu veya bakım eksiliğinden kaynaklı bir zarar meydana geldiği durumlara uygulanabilecek bir hükümdür²⁴. Fakat kanaatimizce TBK madde 69’un uygulanması için evin akıllı ev olup olmaması herhangi bir fark yaratmayacağı için, yapay zekânın kullanılmasından doğan zararlara getirilebilecek sorumluluk kavramının tespiti için yeterli bir düzenleme değildir.

iv. Üreticinin Sorumluluğu

Nihai kullanıcının, üründen kaynaklı olarak doğmuş olan zarar neticesinde ürünün, aralarında sözleşmesel ilişki bulunmayan üreticisinin sorumluluğuna gitmeyi amaçlayan bir sorumluluk türüdür. Türk hukukunda henüz doyurucu bir yasal düzenlemesi bulunmamaktadır²⁵.

Günümüzde de yapay zekânın kullanımı ile meydana çıkan zararlardan ötürü üreticinin sorumlu tutulması eğilimi vardır. Özellikle otonom araçlardan kaynaklanan kazalarda bunun sebebi üreticinin hatalı tasarımının sonucu olabilmektedir²⁶. Fakat üreticinin sorumluluğu adı altında, yapay zekâyı yaratan kişinin sorumlu hale getirilmesi de bize yeni ve yeterli bir çözüm vermeyecektir. Daha önce de değindiğimiz üzere yapay zekânın hızla gelişen türleri vardır. Bu varlık sadece üreticisinin ürettiği şekilde kalan bir varlık değildir ki mevcut bilişsel teknolojileri açısından da yetersiz kalan bir düzenlemedir²⁷.

²² BAYSAL, Başak, Haksız Fiil, s. 379; NOMER, Haluk, Borçlar Genel, s.121.

²³ OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut, Borçlar Genel, s.171.

²⁴ BAK, Başak, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü”, s.223.

²⁵ 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu’nun (ÜGTDK) yürürlüğe girmesiyle, üreticinin sorumluluğunun yasal bir zeminde dayanak bulması amaçlansa da, TBK’nda yerini henüz alamamış olması da göz önünde bulundurularak son derece yetersiz bir düzenleme olarak görülmektedir.

²⁶ SARI, Onur, “Sorumluluk”, s.275.

²⁷ BAK, Başak, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü”, s.223.

c. Tehlike Sorumluluğu

Tehlike sorumluluğu, “toplum yaşantısının zorunlu koşulları sonucu kurulması, yapılması, ekonomik ve sosyal aından gerekli bulunan işletme, girişim, tesis Őeylerin kullanılması veya işletilmesiyle beliren, tehlikeli mahiyetinden doğan zararlardan, bu tehlikeli nesnelere üzerinde egemen olan kimselerin kusurları bulunmasında ve tehlikenin önlenmesi amacıyla her türlü özeni göstermiş olsalar dahi sorumlu tutulmaları olayıdır.”²⁸ Şeklinde tanımlanabilir. Tehlike sorumluluğu TBK 71’e göre önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmeden meydana gelen tipik riske dayalı olarak zararın meydana gelmesi halinde tehlike sorumluluğuna gidilebilecektir.

Yapay zekânın araç olarak kullanıldığı bir işletmedeki işin niteliği çoğu zaman tehlike arz etmese bile, daha önceden değerlendirdiğimiz belli derecede otonomiye sahip yapay zekâların hızlı adaptasyon geliştirmeleri sebebiyle ve öngörülemez nitelikteki davranışları sonucunda işletme, tehlike bir işletme niteliği kazanabilmektedir²⁹. Nitekim TBK madde 71 fıkra 2’de de “bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler...” Şeklinde bir düzenleme yer almaktadır. Buna örnek olarak ABD’nin Michigan eyaletinde önemli ölçüde tehlike arz etmeyen bir işletmede çalışan yapay zekâ robotunun bir teknisyen üzerine yüzlerce kiloluk araba parçası fırlatması sonucu ölmüřtür³⁰.

Bir başka görüşe göre ise işletme mahiyetinde veya faaliyetinde kullanılmayan yapay zekâ, tehlike arz etse dahi işletmeyi tehlikeli yapmaya yetmeyecektir ve bu doğrultuda TBK madde 71’de düzenlenen tehlike sorumluluğu bağlamında değerlendirilemeyecektir. Bu görüşe göre ek olarak yapay zekânın kullanıldığı işletmenin önemli ölçüde tehlike arz eden bir faaliyetinin bulunması gerekir. Ancak yapay zekânın kullanıldığı her işletmenin önemli ölçüde tehlike arz etmesi mümkün görülmemekte olduğu ifade edilebilir. Sadece enerji santralleri, madenler, savunma sanayisi kuruluşları veya tehlikeli maddeyi işleyen sanayi kuruluşlarında uygulanan yapay zekâ sistemleri tehlike sorumluluğu bağlamında ele alınabilir. Bununla birlikte sadece müşteri portföyleri

²⁸ ULUSAN İlhan, “Tehlike Sorumluluğu Üstüne”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 2011, Cilt 4, Sayı 4, s.37.

²⁹ BENLİ, Erman/ŐENER, Gayenur, “Yapay Zekâ ve Haksız Fiil Hukuku”, [Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi](#), Cilt 2, Sayı 2, 2020, s. 327 – 328.

³⁰ “Robot ‘goes rogue and kills woman on Michigan car parts production line’, Mart 2017. Kaynak: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/robot-killed-woman-wanda-holbrook-car-parts-factory-michigan-ventra-ionia-mains-federal-lawsuit-100-cell-a7630591.html> (ET. 08.12.2022)

tutan bir işletmede yapay zekâ kullanılması neticesinde tehlike sorumluluğuna gidilmesi uygun olmayacaktır³¹.

B. Sözleşmesel Sorumluluk (Sözleşme İçi)

Günümüz hukuk sistemlerinde yapay zekâlar kişi olarak kabul edilmedikleri gibi hak ve borçlarına ehil olma yetileri de bulunmamaktadır. Bu nedenle yapay zekâ varlıklarının sözleşme ilişkisi kurarak borç altına girmeleri mümkün gözükmemektedir³². Şu an için çok yaygın görülmesi de sözleşme yapay zekâ aracılığıyla kuruluyorsa ve zarar gören bu sözleşmenin karşı tarafıysa bundan doğan sözleşmesel sorumluluk, TBK madde 112 vd. hükümlerine dayanarak yapay zekânın adına ve hesabına hareket ettiği kişiye yani kullanana ait olacaktır³³.

Yapay zekâlar sözleşmelerin konusunu oluşturabilmektedir. Zira yapay zekâ sistemleri kendilerine özgü nitelikleri gereği ya menkul mala ya da fikri mülkiyet konusu olan bir hakka entegre olarak bir cisim üzerinde somutlaşabilmektedir³⁴. Yapay zekâlı somutlaşmış varlıkların konu olduğu sözleşmelerde borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmediği takdirde, ya da ayıplı ifanın gündeme gelmesi halinde TBK'nin genel hükümlerine veya yapılan sözleşme kapsamında o sözleşmenin özel hükümlerine gidilebilecektir.

SONUÇ

Yapay zekânın yeni bir teknoloji olmasıyla beraber hukuki statüsünün belirlenmesinden, sorumluluğuna kadar oldukça çekingen yaklaşılmakla birlikte, hukuk düzenleri bakımından netleşen hiçbir düzenleme yapılmamıştır. Teknolojinin bu denli hızlı ilerlemesi karşısında uygun düzenlemeler hızla tespit edilmeli, pozitif hukukta yerini almalıdırlar. Avrupa Parlamentosu tarafından yayınlanmış olan ve tavsiye niteliği taşıyan Robotik Tavsiye Rapor'u ülkeler açısından bağlayıcı olmamaktadır.

Türk hukukunda yapay zekânın hukuki statüsünün belirlenmemesinin bir getirisi olarak, hukuki sorumluluk bağlamında da bir düzenleme mevcut değildir. Yapay zekânın kullanımından

³¹ SARI, Onur, "Sorumluluk", s.299.

³² DOĞAN, Erdem, Yapay Zekâ, s.249.

³³ BOZKURT YÜKSEL/BAK, Futurist Hukuk, s. 96; AKKURT Sinan Sami, "Hukuki Sorumluluk", s.49

³⁴ DOĞAN, Erdem, Yapay Zekâ, s.250.

kaynaklı olarak meydana gelen zararlardan sorumluluk açısından birçok değerli görüş olmasına rağmen, yetersiz kalmaktadır. Ayrı bir sorumluluk düzenlemesi yapılması gerektiği aşikârdır. Var olan düzenlemelerin kapsamına dahil etmeye çalışmak, sorumluluğun kurulması için gerekli unsurlar bakımından bile birçok eksikliğe neden olmakla birlikte kavramların sorgulanmasına sebep olarak birçok sorunu beraberinde getirecektir. Yapay zekânın hızla gelişmesi yadsınamaz bir gerçekliktir Hukuki güvenliğin sağlanması ve toplumun da huzuru için bu düzenlemelerin evleviyetle yerine getirilmesi, mevcut gerçeklerin daha fazla göz ardı edilmemesi daha doğru bir yaklaşım olacağı kanaatindeyiz.

ULKER SIMSEK
LAW OFFICE

www.ulkersimsek.av.tr

+90 (212) 325 50 25
info@ulkersimsek.av.tr

Levent Mahallesi, Güvercin Sokak
No: 28 Daire: 2 Beşiktaş, İstanbul